

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

*Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly* 83 (2023) 3, 683—698

Besedilo prejeto/Received:07/2023; sprejeto/Accepted:09/2023

UDK/UDC: 28-428.3:326

DOI: 10.34291/BV2023/03/Hlebs

© 2023 Hlebs, CC BY 4.0

*Gregor Hlebs*

## **Uresničenje suženjstva s strani džihadistov „Islamske Države“ po konceptu sunitskega šeriatu *The Implementation of Slavery by “Islamic State” Jihadists under the Concept of Sunni Shari’a***

*Povzetek:* Članek obravnava suženjski sistem, ki ga je džihadistična organizacija „Islamska država“ nedavno uresničila na tleh Iraka in Sirije. Ideološko in versko podlago za uvedbo suženjstva s strani džihadistične organizacije je mogoče najti v salafističnem razumevanju bogoslužja in monoteizma. V skladu s tem razumevanjem se namreč koncept suženjstva, ki je bil prvotno oblikovan v sunitskem šeriatu, obravnava kot večno veljaven in tudi absolutno nespremenljiv, njegovo izvajanje pa se dojema kot versko dejanje – kot bogoslužje oz. čaščenje Alaha. Avtor članka argumentirano prikaže, da se „Islamska država“ s tem v idejnem smislu giblje v teoretičnem okviru sunitske pravne tradicije in z materialno uresničitvijo suženjstva izvaja podroben prenos stoletja starega sunitskega koncepta v sedanjost.

*Ključne besede:* islam, šariat, suženjstvo, bogoslužje, salafizem, džihadizem

*Abstract:* This article discusses the slavery system, which the jihadist organisation “Islamic State” has recently implemented in parts of Iraq and Syria. The ideological and religious basis for the jihadist organisation’s establishment of slavery can be found in the Salafist understanding of worship and monotheism. According to this understanding, the concept of slavery, which was originally formulated in the Sunni shari’a, is seen as eternally valid and also absolutely unchangeable, and its implementation is perceived as a religious act – as worship of Allah. The author of the article argues that the “Islamic State” in this case is conceptually acting within the theoretical framework of the Sunni legal tradition and, by materializing slavery, is making a replication and transfer of the centuries-old Sunni concept to the present day.

*Keywords:* Islam, shari’a, slavery, worship, Salafism, Jihadism

### **1. Uvod**

Ko je džihadistična organizacija „Islamska država“ (v nadaljevanju ID) leta 2014 na ozemljih, ki jih je osvojila v Siriji in Iraku, uvedla suženjski sistem, je izvedla nekaj,

kar je imela za pomembno versko dejanje. Uvedba suženjstva je namreč sledila konceptu, ki temelji na šeriatskem pravu. Ta koncept suženjstva je bil prvotno oblikovan v 9. in 10. stoletju v okviru štirih sunitskih pravnih šol. Za privrženca ID, ki pripadajo salafističnemu islamu, šariat predstavlja večno veljavne in nespremenljive božanske norme in vrednote. Poleg tega vsako dejanje, opravljeno v skladu s šeriatom, pojmujejo kot bogoslužje – kot obliko čaščenja Alaha. V skladu s tem se tudi suženjstvo, ki temelji na šeriatu, dojema kot večni koncept, njegovo izvajanje pa kot bogoslužna izkušnja. Ponovna uvedba suženjstva, ki temelji na šeriatu, tako za privrženca ID pomeni prakticiranje monoteizma – tj. islama v njegovi čisti in izvorni obliki.

Salafisti do danes menijo, da je šariat in njegov koncept suženjstva v teoriji še vedno veljaven, čeprav ga zaradi mednarodno priznanih standardov človekovih pravic, ki suženjstvo opredeljujejo kot zločin, institucionalno ni več mogoče izvajati. Večina salafistov v tem pogledu sledi konformistični poti: versko doktrino puščajo nedotaknjeno oz. nereformirano, hkrati pa so sprijaznjeni s sodobnim svetom, kjer številnih elementov šariata ni več mogoče prakticirati. Tako je Savdska Arabija kot središče salafističnega islama leta 1962 suženjstvo prepovedala, čeprav ga vodilni verski predstavniki te države vse do danes v svojih izjavah obravnavajo kot veljavnega (Ali 2006, 52; al-Munajjid 2004).<sup>1</sup> Po drugi strani pa želi militantna, radikalna manjšina salafistov, tako imenovani džihadisti (to so med drugim privrženca ID), z uporabo sile – kjer koli je to mogoče – ponovno vzpostaviti neomejeno veljavnost šariata in s tem tudi suženjstva. Obe skupini pravzaprav sledita istemu verskemu imperativu – za obe skupini je namreč osnovnega pomena vprašanje o obstoju monoteizma, za katerega menita, da se zaradi svetovne prevlade zahodnih vrednot, norm in idej pač ne izvaja več v svoji čisti obliki.<sup>2</sup>

Namen tega prispevka je prikazati razumevanje islamskega monoteizma in bogoslužja na primeru šeriatskega suženjstva pri džihadistih – in s tem velik pomen šariata. Gre za prikaz, kako džihadizem črpa svoje ideje tudi iz sunitske tradicije – sicer pa džihadizma ne smemo enačiti s sunitsko tradicijo, ker predstavlja moderno interpretacijo islamskih virov razodetja, ki močno poudarja šeriatski koncept oboroženega boja za islam (oboroženi džihad). To govori proti tistim stališčem, ki menijo, da je džihadizem z islamsko (sunitsko) tradicijo popolnoma nezdržljiv ali da z islamom sploh nima več nič opraviti – to bi ga namreč postavilo izven vsakršnih islamskih idej in konceptov, kar pa je v temelju zgrešeno. Poleg tega tak pristop tudi onemogoča resno in strokovno soočanje z idejnim ozadjem džihadizma.

<sup>1</sup> Islamski učenjak iz Savdske Arabije šejk Muhammad Saalih al-Munajjid na svoji internetni strani „Islam Q&A“ (<https://islamqa.info>) govori o suženjstvu kot popolnoma veljavnem in samoumevnem konceptu islama.

<sup>2</sup> Izraz ‚zahodne vrednote in norme‘ zajema predstavo o državljskih in človekovih pravicah, ki se je uveljavila kot posledica razsvetljenstva in francoske revolucije, zlasti v Evropi in Severni Ameriki – v tem smislu kot bivši evropski koloniji v svet zahodnih vrednot in norm spadata tudi Avstralija in Nova Zelandija. To vključuje ideje, kot so na primer svoboda, individualizem, svoboda govora, svoboda prepričanja, enakost, pravna država, in državni model liberalne demokracije.

## 2. Salafistični monoteizem in koncept bogoslužja

V sodobnem znanstvenem diskurzu izraz ‚salafizem‘ označuje reformno teološko smer sunitskega islama, ki je strogo usmerjena k preroku Mohamedu in na splošno k prvim trem generacijam muslimanov. Slednji se imenujejo *al-salih al-salaf* (‚pobožni predhodniki‘) in služijo kot eponim za reformni tok. Po mnenju salafistov zgodnji islam omenjenih prednikov v svoji praksi predstavlja ideal monoteizma v vseh pogledih – najbolj avtentično obliko islama, ki so jo v poznejših časih izničile nedovoljene novosti v veri in pravu. Salafisti si zato v svojem prizadevanju za čisti in neokrnjeni monoteizem nenehno prizadevajo, da bi ta islam prvih treh generacij poustvarili v čim bolj nespremenjeni obliki. To dosledno sledenje islamu *al-salih al-salaf* je bistvena razlikovalna značilnost v primerjavi z drugimi sunitskimi tokovi (Meijer 2014, 3–4; Ende 2005, 182–183).

Izraz ‚salafizem‘ je teološki izraz in ne opisuje kakega izrazitega političnega programa, temveč konkreten teološki pristop k virom razodetja islama (Hegghammer 2009, 249–250). Tako salafisti kot legitimne vire za versko in pravno prakso priznavajo samo Koran, hadise (zapisane prerokove besede in dejanja) in tako imenovano ‚soglasje prerokovih tovarišev‘.<sup>3</sup> Ker so prerokovi tovariši islam spoznali in se o njem poučili neposredno od Božjega poslanca, imajo pri uresničevanju čiste monoteizma njihove smernice – poleg Korana in hadisov – za salafiste osrednjo vlogo. Pravna mnenja štirih sunitskih pravnih šol salafisti zato priznavajo le, če se jasno sklicujejo na omenjene vire. Pri tem zagovarjajo *idžtiħad* (samostojno sklepanje) in odklanjajo *taqlid*, tj. posnemanje pravnih mnenj sunitskih šol – vsaj v teoriji. Vendar se salafisti glede tega vprašanja razlikujejo, tako da dejansko velik del (med njimi vahabiti) v svoji praksi sledi hanbalitski pravni šoli (Haykel 2014, 42). Na splošno pa salafisti obstoj različnih razlag islama (tj. različnih razlag virov islama) zanikajo. Islamske vire obravnavajo kot same po sebi razumljive in zanikajo potrebo po razlagalnem pristopu – so privrženci zelo dobesedne razlage Korana, medtem ko ga drugi muslimani pojmujejo bolj prisposodno. Prepričani so, da obstaja samo ena resnica, ki je zapisana v Koranu in hadisih – oni pa so tisti, ki to resnico poznajo. To pomeni, da zavračajo verski pluralizem in delitev sunitskega islama na štiri pravne šole, ki neredko zagovarjajo zelo različne verske in pravne prakse. Po mnenju salafizma lahko namreč obstaja le ena, enotna verska in pravna praksa, ki jasno izhaja iz virov razodetja (Wiktorowicz 2006, 210).

Salafistična zahteva po ohranjanju čiste vere temelji predvsem na verskem prepričanju, da je Alah človeštvu pošiljal preroke – na primer Noeta, Abrahama, Mojzesa in Jezusa –, da bi mu oznanili sporočilo o odrešenju, se pravi monoteizem. Vendar so ljudje zaradi namernega neupoštevanja Allahovih zakonov in ponarejanja (z uvajanjem nedovoljenih inovacij) njegovega sporočila od monoteizma vedno znova odpadli in se obrnili k politeizmu (al-Albani [s.a.]).<sup>4</sup> Mohamed predstavlja zadnjega preroka v tej liniji, je tako imenovani pečat prerokov. Po Mohamedu do

<sup>3</sup> Izraz ‚soglasje tovarišev‘ opisuje soglasno mnenje vseh tovarišev preroka o določeni zadevi.

<sup>4</sup> Tekst al-Albanija je bil objavljen brez datuma na sunnahonline.com. Gre za zelo znano besedilo, ki je objavljeno na številnih islamskih oz. salafističnih spletnih straneh. Muhammad Nasir ud-Din al-Albani

sodnega dne ne bo več preroka, ki bi ljudi nagovarjal k monoteizmu. Za salafiste to pomeni, da morajo zagotoviti preživetje monoteizma, da ga nedovoljene inovacije ne bi ponovno sprevrgele v politeizem. Poleg tega vidika obstaja tudi hadis preroka Mohameda, po katerem se bo skupnost muslimanov do sodnega dne razdelila na 73 skupin (sekt), pri čemer bo le ena sprejeta v raj, vse druge čaka pekel. Ta zelo znani hadis je vključen v kanonične zbirke hadisov sunitskega islama. Za salafistično razumevanje islama ima ta domnevna prerokova napoved osrednjo vlogo. Zato v strogi razlagi monoteizma vidijo edino zagotovilo, da se bodo znašli v ,rešeni skupini` (Wiktorowicz 2006, 209).

Salafisti niso enotna skupina, ampak prej množica konkurenčnih skupin. Spekter sega od nenasilnih in apolitičnih skupin, ki si prizadevajo za čistost doktrine, do militantnih skupin, ki želijo s silo uveljaviti politični projekt kalifata. Poleg tega se izraz ,salafizem` uporablja kot povzemačno poimenovanje islamističnih skupin in različic islama, ki pripadajo sunitski ortodoksiji – kar pri opredelitvi predstavlja težavo. Po eni strani je džihadistična organizacija ID opredeljena kot salafistična, po drugi strani pa kot mainstreamovski vahabizem, ki v smislu dogem in pravne doktrine sledi hanbalitski pravni šoli in mora biti umeščen v okvir sunitske ortodoksije (Watt in Welch 1980, 249).

Pri oblikovanju salafizma sta pomembna Ahmad Ibn Hanbal (780–855) in pravna šola (hanbalitska), ki jo je ustanovil. Na splošno velja za predhodnika salafizma. Salafizem se je oblikoval med drugim tudi na podlagi naukov srednjeveškega učenjaka Taqi al-Dina Ahmada Ibn Taimiyya (1263–1328) in novodobnega islamskega reformatorja Muhamada Ibn Abd al-Wahaba (1703–1792), ustanovitelja vahabizma. Vendar se je sodobni salafizem z vsemi svojimi različnimi in konkurenčnimi oblikami začel oblikovati šele v 20. stoletju, ko je Savdska Arabija postala pravi talilni lonec različnih salafističnih in islamističnih idej. Od petdesetih let 20. stoletja naprej so namreč iz Egipta v Savdsko Arabijo zaradi političnega preganjanja prihajali številni islamistični učenjaki in intelektualci – mnogi so zasedli mesta učiteljev na univerzah. Salafistična oz. vahabitska prepričanja in ideje so tako prišle v stik z sodobnimi islamističnimi idejami, zaradi česar je prišlo do vzajemnega vpliva. To je na koncu pripeljalo do nastanka širokega spektra salafističnih skupin, ki obstajajo danes (Wiktorowicz 2006, 222). V ta kontekst je treba umestiti tudi nastanek džihadistične ideologije, na kateri temelji ID.<sup>5</sup>

Čeprav so salafisti razdeljeni na številne konkurenčne skupine, jih le združuje koncept strogega monoteizma (arabsko: *tavhid*), ki ga sestavljajo tri kategorije: 1. Alah velja za edinega stvarnika in vladarja vesolja. 2. On je vsemočen in popolnoma edinstven. Nobene od svojih lastnosti ali moči si ne deli s ljudmi ali katero koli drugo svojo stvaritvijo. Ker je v Koranu omenjen kot vrhovni zakonodajalec, salafisti to vidijo kot lastnost, ki si je človek sam ne sme prisvajati – dolžen se je

(1914–1999) je eden najpomembnejših salafističnih učenjakov 20. stoletja, ki je odločilno vplival na podobo sodobnega salafizma.

<sup>5</sup> Vojna v Afganistanu v osemdesetih letih prejšnjega stoletja je močno spodbudila nastanek militantnih salafističnih in islamističnih skupin.

brezpogojno podrediti Alahovim zakonom, ne da bi jih postavljaj pod vprašaj, ker sam nima nobene zakonodajne moči. Božanske vrednote in norme v obliki šeriat so zato nadrejene vsem drugim (npr. pozitivnemu pravu oz. zahodnim vrednotam in zakonom), so edine, ki imajo pravico do obstoja. 3. Častiti je dovoljeno samo Alaha. Strogo je prepovedano dodajati mu kakršna koli bitja in jih častiti – ta oblika odvrčanja od monoteizma se imenuje *širk*. Drugače kot drugi muslimani pa imajo salafisti zelo stroge predstave o tem, katera dejanja že pomenijo odvrnitev od monoteizma. Na primer molitev k pokojnim verskim avtoritetam za posredovanje pri Alahu – verska praksa, razširjena v sufizmu – že velja za *širk* (Wiktorowicz 2006, 208–209). Tudi praznovanje prerokovega rojstnega dne – verski običaj, ki je na primer razširjen med muslimani na Severnem Kavkazu – se salafistom zdi neislamsko, zlasti ker takšna praksa ni opisana v nobenem od virov islamskega razodetja. Kar se drugim muslimanom zdi le manjša kršitev šeriatskih norm ali sprejemljiv izraz ljudske pobožnosti, salafisti razumejo kot vrnitev v politeizem ali vsaj kot prvi korak v tej smeri (Ende 2005, 182–183).

Ta tretja kategorija monoteizma pa gre še veliko dlje: božanski predpisi, ki izhajajo iz Korana in hadisov, naj bi urejali vsak vidik človeškega življenja do zadnje podrobnosti: islam tako postane skupek pravil za vse javno in zasebno življenje. V tem kontekstu je vsako dejanje, ki je opravljeno v skladu s šeriatom, bogoslužno dejanje. Obratno pa to pomeni tudi, da dejanje, ki ni opravljeno v skladu s šeriatom, velja za čaščenje nečesa drugega kot Alaha (Wiktorowicz 2006, 209). Salafisti zato sodelovanje pri obredih in postopkih, ki jih ni mogoče izpeljati iz virov islama, štejejo za odpadništvo. V tem smislu številni salafisti tudi aktivno sodelovanje v demokratičnih procesih razumejo kot odpadništvo – zlasti ker demokratični procesi potekajo v skladu z zakoni (pozitivno pravu), ki jih ni mogoče izpeljati iz Korana in hadisov.

Salafisti razumejo vero kot večno veljavni kod, življenje pa kot neke vrste obred – vsa dejanja, odnosi in vedênje morajo biti povezani z verskimi normami in jih je treba doživljati kot bogoslužna dejanja. Ta sakralizacija vsakdanjega življenja vzbuja tudi prepričanje, da se od prerokovega časa na svetu ni zgodila nobena družbeno sprememba. Družbene spremembe bi pomenile, da pravila, ki izhajajo iz virov islama, niso večno veljavna. Salafisti zato kategorično zavračajo idejo o družbenem razvoju islama in njegovem prilagajanju spreminjajočim se družbenim razmeram. Prepričani so, da je vsako versko določilo, ki ga je sunitski islam izpeljal iz Korana in hadisov, teoretično veljavno še danes – ter da upoštevanje določila in ravnanje po njem pomeni bogoslužje. Tako potekajo med salafističnimi učenjaki dolge razprave o klasičnih vprašanjih, kot je suženjstvo, saj v teoriji zanje koncept suženjstva, ki temelji na šeriatu, še vedno velja – čeprav ga na ravni institucij ne morejo izvajati (Roy 2006, 240; 242; 261).

### 3. Koncept suženjstva v šeriatu sunitskega islama

Ko govorimo o ‚šeriatu sunitskega islama‘, imamo v mislih tisto obliko islama oz. šeriat, ki se je razvila med 8. in 10. stoletjem v okviru štirih pravnih šol sunitske-

ga islama in ki do danes v teoriji ni bila revidirana – čeprav je bil šeriat praktično v vseh državah, ki so pod vplivom islama, nadomeščen, omejen ali obsežno dopolnjen s pozitivnim pravom po vzgledu zahodnega sveta. Tako je bilo tudi suženjstvo, ki ga šeriatsko pravo dovoljuje in ureja, v 19. in 20. stoletja odpravljeno v vseh državah islamske skupnosti. Kot članice Organizacije združenih narodov so v okviru mednarodnih pogodb suženjstvo obsodile kot zločin, se zavezale k njegovi odpravi in boju proti njemu.

Kljub temu pa ima šeriat tudi v današnjem času osrednjo vlogo kot referenčni vir pri vprašanju, kaj je islamsko in kaj ni – in to zdaleč ne samo pri salafistih –, zato bi bilo povsem zgrešeno misliti, da nima več pomena. To je na primer postalo več kot očitno avgusta 1990, ko je 45 zunanjih ministrov Organizacije islamske konference (angleško *Organisation of Islamic Conference*) podpisalo „Kairsko deklaracijo o človekovih pravicah“. Ta deklaracija, ki jo je treba razumeti kot nekakšno islamsko alternativo Splošni deklaraciji OZN o človekovih pravicah iz leta 1948, je šeriatsko pravo razglasila za odločilni sklop pravil za človeštvo (Polanz 2010). Kairska deklaracija v svojem 11. členu sicer suženjstvo obsoja: »Human beings are born free, and no one has the right to enslave, humiliate, oppress or exploit them.« Toda v drugem delu povedi deklaracija pravi: »and there can be no subjugation but to God the Most-High.« Tako deklaracija sicer na eni strani suženjstvo obsoja, a istočasno poudarja, da je človeštvo podrejeno Bogu. Ravno šeriat kot „Božji zakon“ pa zasužnjevanje oz. suženjstvo dovoljuje. Deklaracija islamskih držav šeriatskih pravil o suženjstvu, ki so se izvajala od srednjega veka do moderne dobe, ne obsodi niti z eno besedo niti ne obravnava stoletja trajajočega trpljenja, povzročena zaradi šeriatskega dovoljenja zasužnjevanja. Posebej problematično je dejstvo, da šeriatsko pravo suženjstva ni nikoli uradno odpravilo – in da določbe o zasužnjevanju, zadrževanju in trgovanju z ljudmi teoretično torej še vedno veljajo. Kairska deklaracija, ki šeriat postavlja kot odločilni sklop pravil za človeštvo, povsem zanemarja dejstvo, da šeriat suženjstvo teoretično še vedno dovoljuje (Freamon 2019, 478–480).

Pred prihodom islama je suženjstvo med politeističnimi Arabci, med Judi in kristjani na Bližnjem vzhodu že obstajalo. Islam oz. šeriat je torej na podlagi besedil islamskega razodetja le reformiral že obstoječe suženjstvo in ga ni na novo uvedel. Po šeriatu je oseba lahko postala suženj samo še na dva načina: kot ujetnik v oboroženem džihadu ali z rojstvom zasužnjenim staršem – status staršev je samodejno prešel na njihove otroke (Lewis 1992, 6). Ker se je džihad kot „oborožen boj za stvar islama“ po definiciji lahko vodil le proti nevernikom in odpadnikom, je bilo zasužnjevanje ljudi v skladu s tem omejeno izključno na nemuslimane – vsaj v teoriji. Zasužnjevanje drugih muslimanov je bilo strogo prepovedano.

V skladu s pravili šeriata so ujete ljudi po določenem ključu razdelili med udeležence džihada. Nato so jih novi lastniki lahko obdržali kot sužnje ali jih ponudili v prodajo na različnih trgih s sužnji. Dvajset odstotkov plena iz džihada pa je bilo na voljo islamski državi (kalifatu) oz. islamskemu vladarju, ki je z njim financiral ne le svoj razkošni življenjski slog (harem, palače) in svojo vojsko, temveč tudi blaginjo islamske države.

Po šeriatu so bili vsi nemuslimani, ki so živeli zunaj islamskega ozemlja – na ozemlju, ki je ležalo izven šeriatske oblasti –, možne tarče za oboroženi džihad in s tem potencialni sužnji (Hughes 2017, 245). Šeriat svet deli na dve pravni območji: hišo islama (*dar-al-islam*) in hišo vojne (*dar-al-harb*). Prvo označuje vsa območja sveta, ki so urejena v skladu s šeriatom, drugo pa obsega tisti del sveta, kjer nemuslimani živijo v skladu z neislamskimi pravnimi normami. Medtem ko se hiša islama razume kot ozemlje miru in pravičnosti, šeriat hišo vojne dojema kot ozemlje tiranije in zatiranja. Glavna ideja za tem je, da so samo Alahovi zakoni pravični, vse druge pravne norme pa veljajo za krivične ali zločinske. Cilj oboroženega džihada je bil razširiti področje uporabe šeriata (torej *dar-al-islam*) na ves svet – in s tem zagotoviti mir po vsem svetu. Muslimani zato – kljub šeriatskemu konceptu oboroženega džihada – vse do danes svojo vero pojmujejo kot vero miru.

Nemuslimani pa so se lahko nasilnemu džihadu in s tem morebitnemu zasužnjevanju tudi izognili. V skladu s šeriatskimi pravili je bilo namreč ‚nevernike‘ pred džihadom treba najprej pozvati k spreobrnjenju – in če so islam sprejeli, uporaba sile ni bila potrebna (Hughes 2017, 245). Vključili so jih v islamsko državo in jim dali enak pravni status, kot so ga uživali drugi muslimani. Če so ‚neverniki‘ to možnost zavrnil, so bili pozvani, naj se islamu podredijo in plačajo poseben davek – tako imenovano džizjo. V tem primeru so bili nemuslimani v islamsko državo sicer vključeni, a s statusom diskriminirane verske skupine. Nemuslimani so z muslimanskim vladarjem morali skleniti zaščitno pogodbo, v skladu s katero so bili njihovo življenje, premoženje in njihova verska praksa (teoretično) zaščiteni, dokler so plačevali džizjo in se zaradi svoje diskriminacije niso upirali. Če pa so nemuslimani zavrnil tako spreobrnjenje kot tudi podreditev islamu, so jim muslimani v okviru oboroženega džihada lahko življenje in premoženje vzeli oz. jih zasužnjili. Enako je veljalo tudi, če so nemuslimani prekršili zaščitno pogodbo. Medtem so bili politeisti Arabije in verski odpadniki iz te ureditve izključeni – oni so islam morali sprejeti, izbiro so imeli samo monoteisti, npr. kristjani in judje (Hughes 2017, 243; 245).

V teoriji je bilo zasužnjevanje nemuslimanov kazen in ponižanje za njihovo nevero in zavrnitev islama oz. prostovoljne podreditve vladavini islama/šeriata (Clarence-Smith 2006, 28). Če se je suženj spreobrnil v islam, to ni pomenilo samodejne osvoboditve. Spreobrnitev v islam prejšnjega prestopka nevere ni izbrisala, zato je pravna podlaga za suženjstvo še naprej obstajala (Lewis 1992, 57). Kljub temu pa so v okviru šeriatske zakonodaje sužnji, ki so se spreobrnil v islam, pridobili številne možnosti in priložnosti za osvoboditev – musliman se je za določene grehe lahko pokesal samo tako, da je osvobodil islamiziranega sužnja. Na splošno je osvoboditev islamiziranih sužnjeval veljala za pobožno dejanje, ki ga je Alah na onem svetu nagrajeval. Zato je bilo sprejemanje islama med sužnji zelo razširjeno. Islamski učenjaki so zato institucijo suženjstva razumeli tudi kot pomembno metodo islamizacije (Clarence-Smith 2006, 22; 41; 68–69; 129; 141; 149; Lewis 1992, 6).

V skladu s pravili šeriata sužnji pred svojimi lastniki niso bili popolnoma nezaščiteni. Tako je moral lastnik poskrbeti za zdravstveno oskrbo svojega sužnja, če jo je ta potreboval. Na splošno je bilo treba sužnju zagotoviti ustrezno vzdrževanje

– v obliki primerne stanovanja, hrane in oblačil. Če lastnik sužnja tega ni storil, mu je lahko sodnik odredil, naj ustrezno preživljanje zagotovi, sužnja proda ali ga celo osvobodi. Lastnik svojega sužnja tudi ni smel preobremeniti z delom, ga mučiti ali pretepati brez razloga (Hughes 2017, 599). Kljub vsem zahtevam po dobrem ravnanju suženjski sistem pomeni, da mora suženj, ki ne želi izpolnjevati nalog, ki so mu naložene, ali ki od gospodarja pobegne, pričakovati posledice – sicer suženjstvo kot sistem izkoriščanja ne bi bilo izvedljivo. V skladu s šeriatom lastnik sužnja ne bi smel pretepati brez razloga, vendar pa fizično kaznovanje zaradi slabega vedënja nikakor ni bilo prepovedano – kar je konec koncev sistem izkoriščanja tudi vzdrževalo (Clarence-Smith 2006, 4). Iz zgodovinopisja pa je znano, da so sužnje drugih ver zaradi poskusa pobega kaznovali tudi s smrtjo – sploh če so bili kaznovani javno (Flaig 2018, 113). Vendar viri islamskega razodetja o načinih kaznovanja za pobeg molčijo, pa tudi šeriat daje le malo odgovorov – zato so imeli sužnjelastniki na tem področju veliko maneverskega prostora.

Po šeriatu je suženj pod popolnim nadzorom lastnika. Tako je lahko lastnik – razen nekaj izjem – svoje sužnje ponovno prodal, ne glede na to, ali je šlo za prvo ali naslednjo generacijo. Šeriat je torej dovoljeval prodajo otrok sužnjev – vendar šele od določene starosti naprej (Erdem 1996, 52–53; El Hamel 2013, 253; Lewis 1992, 72). Sredi 19. stoletja so na Zanzibarju na trgu s sužnji na primer prodajali dečke, stare sedem let (Lewis 1992, 158).

Pri sužnji je popolna možnost razpolaganja pomenila, da je morala biti svojemu gospodarju na voljo tudi spolno – to je bil del njene dolžnosti do lastnika (Ali 2017, 150). Starost, od katere je sužnja svojemu lastniku morala biti na voljo, pa po raziskavah ameriške strokovnjakinje za šeriatsko pravo Kecie Ali ni bila povezana s puberteto (tj. zaključkom prvega menstrualnega ciklusa), pač pa sta bili ključni zahtevi fizična sposobnost za spolne odnose in privlačnost za moške – in to je veljalo za vsa dekleta, ne glede na to, ali so bile zaslužnjene ali svobodne.<sup>6</sup> V šeriatskih besedilih različnih učenjakov pa je bila kot najnižja dovoljena starost za spolne odnose z dekletom navedeno dopolnjeno deveto leto. Ta predpis je po mnenju Kecie Ali najverjetneje povezan z znanim in danes zelo kontroverznim hadisom, kjer je navedeno, da je prerok Mohamed spolno občeval z ženo Aišo, ko je bila ta stara devet let (Ali 2010, 76; 2006, 144).

V skladu s šeriatom je moški načeloma lahko imel hkrati v lasti toliko suženj, kolikor si jih je lahko privoščil – moralnih omejitev ni bilo, le finančne. Moški je lahko hkrati s svobodno ženo imel neomejeno število spolnih suženj; število možnih svobodnih žena pa je bilo omejeno na največ štiri. Vendar je bilo prepovedano imeti spolni odnos z materjo in hčerko hkrati, če je moški kot sužnji kupil obe. Enako je veljalo v primeru dveh ali več sester. Šeriat je lastniku prepovedoval tudi spolne odnose s sužnjo, ki je bila noseča z otrokom drugega moškega. Lastnik je moral zato počakati na menstrualni ciklus svoje nove sužnje, preden je imel pra-

<sup>6</sup> Kecia Ali poudarja, da se je njena raziskava šeriatskega prava osredotočala na fazo oblikovanja sunitskih pravnih šol med 8. in 10. stoletjem našega štetja, vendar so se šeriatski predpisi glede suženj v svojih osnovnih značilnostih ohranili vse do sodobnega časa.



vico do spolnega odnosa z njo (Hughes 2017, 600). Pri deviških sužnjah čakalno obdobje logično ni bilo potrebno.

Tudi sužnje, ki so spolno služile svojim gospodarjem, so bile v skladu s šeriatom lahko ponovno prodane. Izjema so bile sužnje, ki so svojemu gospodarju rodile otroka. Te ženske so imele med sužnji poseben pravni položaj z nazivom *umm-al-valad* (dobesedno ‚mati otroka‘). Ni jih bilo mogoče več prodati in so bile po smrti lastnika samodejno svobodne. Otroci, rojeni ženskam *umm-al-valad*, so ob rojstvu podedovali pravni položaj očeta. V nasprotju z materjo so bili torej svobodni že za časa očetovega življenja. Seveda pa je imel vsak lastnik možnost svojo sužnjo osvoboditi in jo po tem vzeti za ženo: sužnja ni mogla biti hkrati tudi žena lastnika – to je prepovedovala prevelika razlika v pravnem položaju, saj je bila prva v mnogo slabšem položaju. Tako je na primer moški med spolnim odnosom z ženo lahko uporabil kontracepcijo (*coitus interruptus*) le, če je ta v to privolila.<sup>7</sup> Sužnja pa pri tem ni imela nobene besede. (Ali 2006, 8; 46; 2010, 166–167)

#### 4. Uresničevanje šeriatskega suženjstva v ID

Po prevzemu oblasti v večjem delu Sirije in Iraka je ID razglasila kalifat in neomejeno veljavnost šeriatskega prava na ozemljih pod svojim nadzorom – zato je bilo kot koncept šeriatskega prava v prakso ponovno uvedeno tudi suženjstvo. ID si je suženjstvo od vsega začetka prizadevala predstaviti kot sunitsko tradicijo – in sebe kot edino predstavnico na svetu, ki je to tradicijo v celoti oživila. Uvedbo suženjstva je ID torej propagirala zgolj kot ponovno vzpostavitev koncepta, ki da je še vedno veljaven, vendar ga zaradi prevlade zahodnih etičnih norm in vrednot ni bilo mogoče izvajati v praksi. V argumentaciji ID so zato osrednjo vlogo dobili zakonski predpisi o suženjstvu, ki spadajo v sunitsko pravno tradicijo – okoliščina, ki jo znanstvena skupnost še danes v veliki meri ignorira. Tako je ID trdila, da je bila verska manjšina jezidov, ki so bili med glavnimi žrtvami suženjstva, zasužnjena upravičeno, ker naj bi bili politeisti. Pri tem so se posebej sklicevali na dejstvo, da šeriatsko pravo politeistom v Arabiji ne daje druge izbire kot spreobrniti se ali trpeti nasilni džihad – to pa po šeriatu pomeni smrt ali suženjstvo. Le monoteisti, kot so kristjani in judje, imajo pravico ostati v svoji veri, če se šeriatu podvržejo (Dabiq 2014, 15). Zato naj bi bil džihad proti jezidom, ki da je bil izveden povsem v skladu z vrednotami in normami šeriata, povsem legitim. Tudi zasužnjevanje jezidov v okviru tega džihada naj bi bilo legitimno. ID je poudarjala, da so v skladu s šeriatom jezidom dali možnost, da se spreobrnejo v islam in tako džihad preprečijo – tj. da se izognejo kazni za svojo nevero in se kot muslimani vključijo v islamsko državo (Middle East Media Research Institute 2014b). Tudi razdelitev plena – tj. jezidskih žensk in otrok – naj bi bila izvedena v skladu z veljavnimi pravili šeriata. Tako naj bi džihadisti, ki so sodelovali v vojaških akcijah proti jezidom, prejeli štiri petine, kalifat kot institucija pa eno petino (‚peti del‘) zajetih ljudi. Z vidika ID

<sup>7</sup> Od štirih sunitskih pravnih šol le šafitska ženi ni dopuščala, da bi o tem soodločala.

so potem njeni vojaki imeli vso pravico, da po ustaljeni razdelitvi plena v skladu s šeriatom svojo novo lastnino (ljudi) prodajajo na trgih s sužnji. Tako dobesedno piše v propagandnem glasilu *Dabiq*: »Zasužnjene jezidske družine zdaj prodajajo vojaki Islamske države, kot so mušrikine [politeiste] prodajali tovariši [preroka] /.../ pred njimi.« (Dabiq 2014, 15)

ID je poudarjala, da spoštuje tudi šeriatsko prepoved ločevanja mater od majhnih otrok. Tako naj bi bilo ločevanje zaslužjenih mater in njihovih predpubertetnih otrok dovoljeno šele, ko so otroci dovolj zreli (Dabiq 2014, 15). Po podatkih iz poročil OZN je ID sužnjelastnikom dovolila, da matere in otroke ločijo – dečke od sedmega leta starosti in deklice od osmega naprej (UN Assistance Mission for Iraq (UNAMI) Report 2016, 10). Te starostne meje so očitno določale potrebno stopnjo zrelosti v očeh ID. Ta predpis pa tudi zelo verjetno izhaja iz šeriatskega prava, saj se po njem materino skrbništvo nad dečkom (večinoma) konča z njegovim sedmim rojstnim dnevom, nad deklico pa (večinoma) z nastopom pubertete ali s poroko. Vendar štiri sunitske pravne šole niso oblikovale enotnega predpisa, tako da se lahko skrbništvo nad deklicami konča tudi pri sedmih ali devetih letih, odvisno od pravne šole (Rafiq 2014, 269–270; Hughes 2017, 151–152). Vsekakor pa je dejstvo, da so v preteklosti v islamskem svetu zaslužnjene fantke na trgih s sužnji prodajale od sedmega leta starosti naprej – kot je bilo že omenjeno zgoraj.

ID je v svoji apologiji suženjstva poudarjala, da so spolni odnosi z nevernimi ženskami, ki so jih muslimani zaradi njihove nevere ujeli v okviru džihada, z vidika šeriata dovoljeni – z deviško sužnjo takoj, z vsemi drugimi pa po čakalni dobi, ki pokaže, ali je sužnja noseča. V skladu s šeriatsko ureditvijo so bili dovoljeni tudi splošen nakup, prodaja in oddaja suženj. Prodajo sužnje, ki jo je oplodil lastnik sam, je v skladu s šeriatsko ureditvijo uradno prepovedala tudi ID (Middle East Media Research Institute 2014c).

Da so imela pravila šeriatske zakonodaje za pripadnike ID dejansko pomembno vlogo, dokazujejo poročila o zaslužjenih jezidskih ženskah. Ni bilo redko, da so bile sužnje pred prodajo ali po njej testirane na nosečnost. Po pričevanjih jezidskih žensk je bila obstoječa nosečnost (večinoma) dejansko zaščita pred posilstvom. Ženske, ki so bile ob padcu v ujetništvo že noseče, so dobile določeno ‚odpustno obdobje‘ za čas trajanja nosečnosti. Da bi lahko sužnje ponovno prodali in se čakalnim dobam izognili, pa so jim sužnjelastniki s prisilno uporabo kontracepcijskih sredstev zanositev pogosto preprečili (Callimachi 2016; UN Security Council Report 2016, 14). Tudi v tem primeru se je ID lahko sklicevala na šeriatsko zakonodajo, ki je lastniku zagotavljala pravico do kontracepcije, sužnji pa pri tem ni dajala nobene besede. Tako je ID ustvarila pravo ‚industrijo‘ spolnega izkoriščanja zaslužjenih žensk na podlagi sunitske pravne tradicije.

ID je v okviru svoje propagande dajala izjave tudi glede pretepanja sužnjev. Tako je bilo dovoljeno pretepanje sužnjev v obliki disciplinskih udarcev (arabsko *darb ta'deeb*), medtem ko so bili pretirano nasilje in mučenje ter udarjanje sužnjev po obrazu prepovedani (Middle East Media Research Institute 2014c). Če to odločitev primerjamo s šeriatsko ureditvijo, je treba opozoriti, da ta priznava pravico moža,

da disciplinsko udari celo ženo (Ali 2010, 166). To pravilo je ID omogočilo, da se je pri spolnem nasilju v celoti oprla na sunitsko pravno tradicijo.

Dejstvo, da je ID dovoljevala tudi spolne odnose s predpubertetnimi dekleti, če so bile »za spolne odnose že sposobnek«, je po vsem svetu povzročilo posebno ogorčenje (Middle East Media Research Institute 2014c). Kot je bilo že omenjeno zgoraj, je Kecia Ali na to pravilo naletela pri svojem raziskovanju šeriata. To šeriatsko pravilo torej ni nastalo zaradi neke radikalne ali selektivne razlage virov islamskega razodetja v ID, temveč je v tej obliki obstajalo že v sunitski pravni tradiciji – in ga je džihadistična organizacija v pravno prakso le ponovno uvedla.

ID je v svoji apologiji o suženjstvu obravnavala tudi možnost osvoboditve sužnjev. Tako je bilo poudarjeno, da je osvoboditev sužnja, ki se je spreobrnil v islam, pobožno dejanje, ki ga bo Alah na onem svetu nagradil. Hkrati je ID trdila, da so bila zasužnjena (jezidska) dekleta, ki so se spreobrnila v islam, tudi že osvobojena in poročena pred šeriatskimi sodišči. S to trditvijo je ID svojo prakso spet predstavila kot posnemanje sunitske pravne tradicije, ki je osvoboditev islamiziranih sužnjev opredeljevala kot pobožno dejanje – in statusa sužnja ni obravnavala kot nespremenljivo, trajno stanje. Zato je ID zasužnjevanje nevernikov propagirala kot metodo za njihovo islamizacijo – kot možnost, da se izognejo peklju in vstopijo v raj. Zasužnjevanje in ugrabitev so si razlagali kot »osvoboditev nevernikov iz dežele nevere in kot pot do odrešitve ter vodenje na pravo pot« (al-Muhajira 2015, 48). Ta pogled ni sprevačanje šeriata oz. sunitske pravne tradicije, temveč je odraz stališča, ki so ga sunitski učenjaki zastopali skozi celotno islamsko zgodovino do moderne dobe (Clarence-Smith 2006, 41; 129; 141).

## 5. Dojemanje šeriatskega suženjstva kot bogoslužje (*ibada*)

Ponovno uvajanje suženjstva in njegovo natančno izvajanje v skladu s konceptom sunitskega islama sta imela za ID izjemen verski pomen – kot na splošno neomejena uvedba šeriatskih določb. V skladu s salafističnim razumevanjem monoteizma je bila praksa suženjstva na podlagi šeriatske zakonodaje razumljena kot čaščenje Alaha oz. kot bogoslužno dejanje. Odprava suženjstva in drugih šeriatskih določb v islamskem svetu v korist zahodnih norm in vrednot (v obliki Listine OZN o človekovih pravicah) pa je bila po drugi strani razumljena kot čaščenje nečesa drugega kot Alaha, kot odpad od monoteizma – torej kot *širk*.

Po takšnem razumevanju islama na primer zasužnjevanje in spolna zloraba žensk, ujetih v džihadu, nista zločin, ampak ravno nasprotno – bogoslužno dejanje oz. čaščenje Alaha. Šeriat daje lastniku sužnje, ki je bila ujeta v džihadu ali kupljena na trgu s sužnji, pravico, da jo spolno izkorišča. Šeriat mu daje tudi pravico, da sužnjo zaradi prekrškov v zvezi z njenimi dolžnostmi telesno disciplinira oz. udari. To pa pomeni, da sužnjelastnik tako ravna v skladu z Alahovo zakonodajo in s tem časti svojega boga. Takšno je stališče ID v primeru zasužnjenih jezidskih žensk in deklet.

V članku New York Timesa iz leta 2015 je jezidska ženska, ki jo je kot 12-letno dekle zaslužnil in posilil njen gospodar (borec ID), izjavila, da je njen mučitelj posilstvu dodal versko pobožnost – pred dejanjem in po njem naj bi opravil obredno islamsko molitev. Tudi sam naj bi ji razlagal, da so njegova spolna dejanja v skladu s Koranom oz. islamom in da ga bodo približala Bogu. Podobno so pričevala tudi druga zaslužnjena jezidska dekleta. Lastniki sami naj bi svojo spolno zlorabo suženj opisovali kot ‚čaşčenje Alaha‘ ali ‚bogosluzje‘ (arabsko *ibada*) (Callimachi 2015).

V medijski javnosti so takšno ravnanje in izjave ID in njenih simpatizerjev razumeli ravno kot dokaz njene neislamske narave, zlasti ker je islam (šeriat) v vseh obdobjih svojega obstoja posilstvo obsojal kot zločin in zanj predvideval stroge kazni. Težava, ki je mediji niso obravnavali, je, da posilstvo v skladu s šeriatom velja za kaznivo dejanje zoper premoženje drugega (Ali 2017, 149–150; 2010, 120). Lastnik sužnje pa po sami šeriatski definiciji tega zločina ne more zagrešiti proti svoji lastnini, poleg tega mu – kot je bilo obširno razloženo – prav šeriatsko pravo daje vso pravico do spolne ‚uporabe‘ svoje sužnje, ki je zakonsko dolžna svojemu lastniku to tudi nuditi. Tako je ID spolno vedênje svojih privržencev do zaslužjenih žensk razumela kot popolnoma v skladu s šeriatom in posledično kot bogosluzno dejanje. Hkrati pa je vse muslimane, ki se s tem stališčem niso strinjali, razglasila za nevernike, ker da zanikajo osrednje določbe šeriatskega prava:

»/.../ ne smemo pozabiti, da je zaslužnjevanje družin kuffrov [nevernikov] in jemanje njihovih žensk za konkubine trdno določen vidik šeriata; da če bi kdo to zanikal ali zasmehoval, bi zanikal ali zasmehoval verze Korana in pripovedi preroka /.../ in s tem odpadel od islama.« (Dabiq 2014, 17)

## 6. Obsodba džihadističnega suženjstva, ne pa tudi šeriatskih pravil

Ko je ID uvedla suženjstvo in razglasila kalifat, je na stotine muslimanskih voditeljev in učenjakov po vsem svetu ta dejanja obsodilo kot neislamska. V tako imenovanem „Odrptem pismu Bagdadiju“ (*Open Letter to Baghdadi*), objavljenem septembra 2014 in naslovljenem na vodjo ID al-Bagdadija, so mu odrekli vsakršno legitimnost, da bi govoril v imenu (sunitskega) islama. Med drugim je bila kot neislamska obsojena tudi uvedba suženjstva. V dvanajsti točki odrptega pisma je zapisano:

»Noben učenjak islama ne oporeka, da je eden od ciljev islama odprava suženjstva /.../ Prenovili ste nekaj, kar si je šeriat neutrudno prizadeval ukiniti in kar že več kot stoletje na podlagi soglasja velja za prepovedano. Vse muslimanske države na svetu so namreč podpisnice konvencij proti suženjstvu.« (Open Letter to Dr. Ibrahim Awwad al-Badri, alias Abu Bakr al-Baghdadi /.../ 2014, 18)

Čeprav je bila obsodba suženjstva dobronamerna, so bile izrečene trditve, ki niso v skladu z zgodovinskimi dejstvi. Trditev, da se je šeriat proti suženjstvu neutrudno

boril ali da ga je želel odpraviti, je zgodovinsko nevzdržna (Freamon 2019, 158). Šeriatsko pravo daje muslimanom pravico, da se borijo proti nevernikom in jih zaradi njihove nevere zasušnjujejo kot del obsežnega oboroženega džihada. Šeriat je tako dejansko ustvaril trajno versko podlago za zasušnjevanje nemuslimanov.

Prav tako ne moremo govoriti o stoletnem soglasju, še posebej ker je Savdska Arabija suženjstvo odpravila šele leta 1962, pa tudi po tem so vodilne verske avtoritete 20. in 21. stoletja – vključno z velikim muftijem (od 1993 do 1999) šejkom Abd al-Azizom ibn Bazom in šejkom Mohamedom bin Salihom al-Uthayiminom – izdajale *fatve* (verska pravna mnenja) v prid suženjstvu, čeprav se to ni več izvajalo (Ali 2006, 52; Freamon 2019, 490–491, opomba 81). Tako je ena od fatv, ki je suženjstvo podpirala, trdila, da mora suženjstvo ostati zakonito, ker je njegov namen »reformirati zasušnjene, tako da jih odstranimo iz pokvarjenega okolja in jim omogočimo življenje v muslimanski družbi, ki jih vodi na pot dobrote in jih rešuje iz krempljev zla /.../.« (Freamon 2019, 491, opomba 81) Fatva v podporo šeriatskemu suženjstvu, ki jo je savdska verska elita leta 2002 objavila v okviru zbirke več fatv, se tako bere kot džihadistična utemeljitev za ponovno uvedbo suženjstva v ID. Zato ni presenetljivo, da med podpisniki „Odprtega pisma Bagdadiju“ ni predstavnikov salafizma iz Savdske Arabije, zlasti ker pismo izrecno trdi, da je cilj šeriatske zakonodaje odprava suženjstva – stališče, ki je za savdsko versko elito očitno nevzdržno.

Težava „odprtega pisma Bagdadiju“ je tudi v tem, da pravila šeriatske zakonodaje, ki suženjstvo dovoljujejo in urejajo in so v teoriji še vedno veljavna, sploh niso omenjena – kaj šele obsojena. Vendar se ID sklicuje prav na ta pravila. „Odprto pismo Bagdadiju“ se obsodbi šeriatskih pravil o suženjstvu izogiba – podobno kot predhodna Kairska deklaracija. Tako obe besedili suženjstvo obsojata, ne da bi obsodili ali vsaj omenili šeriatska pravila, ki suženjstvo dovoljujejo in urejajo. Kairska deklaracija je v tem pogledu še posebej problematična: če pravi, da nihče nima pravice ljudi zasušnjiti, se zastavlja vprašanje, ali to velja tudi za Alaha – ki to pravico muslimanom podeljuje v okviru šeriatskega prava. Na koncu člena 11a namreč navaja, da je podrejenost mogoča samo pred Bogom.

Islamske države so skupaj z drugimi članicami Združenih narodov suženjstvo razglasile za zločin, se zavezale k njegovi odpravi in aktivnemu boju proti njemu. Vendar tega, kar je bilo določeno na državni ravni, vsa islamska gibanja in njihovi voditelji ne podpirajo aktivno. Kot kaže primer iz Savdske Arabije, je odpravi suženjstva nasprotovala celo verska elita. Še danes savdski islamski učenjaki menijo, da je suženjstvo veljaven koncept, in to mnenje širijo v svojih spletnih publikacijah. Med njimi je na primer savdski učenjak šejk Muhammad Saalih al-Munajjid, ki vodi znano salafistično spletno stran „Islam Q&A“ (<https://islamqa.info>). V besedilih, objavljenih na tej spletni strani, ne pušča nobenega dvoma, da je spolno suženjstvo v skladu s šeriatskim pravom in s tem z islamom. Sicer pa prihaja do zaključka, da v modernem svetu pogojev za suženjstvo ni več. Ker ni več džihada in ker so islamske države podpisale mednarodne sporazume o prepovedi suženjstva, so sužnji v smislu šeriatskega prava postali zelo redki. Al-Munajjid to vidi kot slabost sodobnega islama (al-Munajjid 2002).

Odobranje šeriatskega suženjstva ni omejeno samo na salafiste oz. džihadi-  
ste. Tako je na primer egiptovska profesorica teologije (na univerzi Al-Azhar) Suad  
Saleh v televizijski oddaji na ‚Hayat TV‘ spolno suženjstvo odobrvala. Kontekst  
njenih izjav o tem so bila dejanja arabskih moških, ki imajo zunajzakonska razmer-  
ja in se ob tem sklicujejo na šeriatska pravila o konkubinatu. Profesorica Suad Sa-  
leh je takšno zlorabo šeriata obsodila in pojasnila, da so lahko spolne sužnje le  
ženske, ki so ujeete v ‚pravični vojni‘ (džihadu). Tako je Salehova v zvezi z ženskami,  
ujetimi v džihadu, dejala: »Da bi jih ponižali, postanejo last /.../ muslimana in z  
njimi imajo lahko spolne odnose tako kot s svojimi ženami.« Navedla je primer, da  
bi bila vojna proti Izraelu, »ki krade zemljo in izvaja agresijo proti ljudem in njihovi  
veri«, pravična vojna (Middle East Media Research Institute 2014a). Posredno  
je namignila, da bi lahko judovske ženske v morebitni vojni proti Izraelu vzeli za  
plen in jih spolno zlorabili. Izjave so bile objavljene skoraj istočasno z objavo „Od-  
prtega pisma Bagdadiju“. Omenjeni primeri kažejo, da je sama ideja o šeriatskem  
suženjstvu v teološkem mišljenju določenih krogov sodobnih islamskih učenjakov  
še vedno prisotna – vendar ni povsem jasno, v kateri dimenziji. Tako islamska (su-  
nitska) duhovna kot tudi politična elita po vsem svetu šeriatskih pravil, ki so ID  
služila kot verska in pravna podlaga za uvedbo suženjstva, do danes ne znata jav-  
no poimenovati in obsoditi – to dejstvo je treba upoštevati, da bi razumeli celotno  
razsežnost argumentacije ID. Džihadisti se tako pri uvedbi suženjstva sklicujejo na  
sunitska pravila šeriata, ki niso bila nikoli versko obsojena in so tako teoretično še  
vedno veljavna. Ko je ID v celoti obnovila šeriat in razglasila kalifat, tj. sunitsko  
oblast, ki je v skladu s šeriatom pooblaščen za razglasitev in vodenje napadalne-  
ga džihada, so džihadisti po lastni presoji zopet ustvarili pogoje za lov na sužnje in  
splošno vpeljavo suženjstva po šeriatskem konceptu (March 2013, 114).<sup>8</sup>

## 7. Zaključek

ID je z uvedbo suženjstva izvajala pravne norme, ki so bile že oblikovane v okviru štirih  
sunitskih pravnih šol in so v praksi obstajale vse do moderne dobe. Šeriatsko pravo  
suženjstva ni nikoli uradno odpravilo ali versko obsodilo, tako da določbe o zaslužnje-  
vanju, zadrževanju in trgovanju z ljudmi teoretično še vedno veljajo. Tako so bili iz  
sunitskega pravnega izročila prevzeti predpisi o zaslužnjevanju in ravnanju z zaslužnje-  
nimi ljudmi, vključno s predpisi o spolnem izkoriščanju, kontracepciji in kaznovanju,  
definiciji posilstva itd. – in na tej podlagi je ID v sedanosti ustvarila pravo ‚industrijo‘  
spolnega izkoriščanja žensk in otrok. Kot smo prikazali, ID v tem primeru sunitskega  
pravnega izročila nikakor ni izkrivljala ali napačno razlagala, temveč ga je le skrbno  
izvajala. Ta okoliščina navsezadnje govori proti mnenju, da ID s sunitsko tradicijo nima  
nobene povezave ali da je okvir islama v celoti zapustila. Je pa treba poudariti, da  
čeprav se je ID glede suženjstva sklicevala na sunitsko pravno tradicijo, tovrstne dži-  
hadistične organizacije ne velja kar enačiti s sunitsko tradicijo oz. ortodoksijo.

<sup>8</sup> Po šeriatu se je ofenzivni džihad za podreditev nevernikov – in s tem tudi lov na sužnje – lahko izvajal  
le pod vodstvom zakonitega kalifa.

## Kratika

ID – Islamska država (džihadistična organizacija).

## Reference

- al-Albani, Muhammad Nasir ud-Din.** [s.a.]. The Origins of Shirk. Sunnahonline.com. <http://sunnahonline.com/library/beliefs-and-methodology/77-the-origins-of-shirk> (pridobljeno 1. 6. 2023).
- Ali, Kecia.** 2006. *Sexual Ethics and Islam. Feminist Reflections: Qu'ran, Hadith and Jurisprudence.* Oxford: Oneworld Publications.
- . 2010. *Marriage and slavery in early Islam.* Cambridge: Harvard University Press.
- . 2017. Concubinage and consent. *International Journal of Middle East Studies* 49, št. 1: 148–152.
- Callimachi, Rukmini.** 2015. ISIS Enshrines a Theology of Rape. *The New York Times*. 13. 8. <https://www.nytimes.com/2015/08/14/world/middleeast/isis-enshrines-a-theology-of-rape.html> (pridobljeno 1. 6. 2023).
- . 2016. To Maintain Supply of Sex Slaves, ISIS Pushes Birth Control. *The New York Times*. 12. 3. <https://www.nytimes.com/2016/03/13/world/middleeast/to-maintain-supply-of-sex-slaves-isis-pushes-birth-control.html> (pridobljeno 1. 6. 2023).
- Clarence-Smith, William G.** 2006. *Islam and the Abolition of Slavery.* London: Hurst and Company.
- Dabiq.** 2014. Islamic State Magazine. Clarion Project. <http://media.clarionproject.org/files/islamic-state/islamic-state-isis-magazine-issue-4-the-failed-crusade.pdf> (pridobljeno 1. 7. 2017).
- El Hamel, Chouki.** 2023. *Black Morocco: A History of Slavery, Race, and Islam.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Ende, Werner.** 2005. Saudi-Arabien – Reformen als extreme Gratwanderung. V: Hans Zehetmair, ur. *Der Islam: Im Spannungsfeld von Konflikt und Dialog*, 177–196. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Flaig, Egon.** 2018. *Weltgeschichte der Sklaverei.* München: C. H. Beck.
- Freamon, Bernard K.** 2019. *Possessed by the Right Hand: The Problem of Slavery in Islamic Law and Muslim Cultures.* Studies in Global Slavery 8. Leiden: Brill.
- Hegghammer, Thomas.** 2009. Jihadi-Salafis or Revolutionaries? On Religion and Politics in the Study of Militant Islamism. V: Roel Meijer, ur. *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*, 244–266. London: Hurst and Company.
- Hughes, Thomas Patrick.** 2017. *A Dictionary of Islam.* [s.l.]: Hansebooks.
- Lewis, Bernard.** 1992. *Race and Slavery in the Middle East.* Oxford: Oxford University Press.
- March, Andrew F.** 2013. Constitutionalism. V: Gerhard Bowering, ur. *The Princeton Encyclopedia of Islamic Political Thought*, 112–115. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Meijer, Roel.** 2009. Introduction. V: Roel Meijer, ur. *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*, 1–32. London: Hurst and Company.
- Middle East Media Research Institute.** 2014a. Al-Azhar Professor Suad Saleh: In a Legitimate War, Muslims Can Capture Slavegirls and Have Sex with Them. 14. 9. <https://www.memri.org/tv/al-azhar-professor-suad-saleh-legitimate-war-muslims-can-capture-slavegirls-and-have-sex-them> (pridobljeno 2. 3. 2021).
- . 2014b. ISIS Justifies Its War on Yazidis: We Called on Them to Convert to Islam First. Video Nr. 4438, 20. 8. <https://www.memri.org/tv/isis-justifies-its-war-yazidis-we-called-them-convert-islam-first> (pridobljeno 2. 3. 2021).
- . 2014c. Islamic State (ISIS) Releases Pamphlet On Female Slaves. MEMRI's Jihad and Terrorism Threat Monitor (JTTM), 04. 12. <http://www.memrijttm.org/islamic-state-isis-releases-pamphlet-on-female-slaves.html> (pridobljeno 2. 3. 2021).
- al-Muhajira, Umm Sumayya.** 2015. Slave-girls or prostitutes? *Dabiq* 9: 44–49. <http://media.clarionproject.org/files/islamic-state/isis-islamic-state-magazine-issue%2B9-they-plot-and-allah-plots-sex-slavery.pdf> (pridobljeno 1. 7. 2017).
- al-Munajjid, Muhammad Saalih.** 2002. He hired a woman to serve him then he agreed with her that she would be his slave. *Islam Question & Answer*. 3. 9. <https://islamqa.info/en/26067> (pridobljeno 1. 6. 2023).
- . 2004. What is the ruling on intimacy with slave women? *Islam Question & Answer*. 18. 3. <https://islamqa.info/en/answers/13737/what-is-the-ruling-on-intimacy-with-slave-women> (pridobljeno 1. 6. 2023).

- Open Letter to Dr. Ibrahim Awwad al-Badri, alias ‚Abu Bakr al-Baghdadi‘, and to the Fighters and Followers of the Self-Declared ‚Islamic State‘.** 2014. The Royal Islamic Studies Centre. 19. 9. [https://rissc.jo/wp-content/uploads/2019/04/Letter\\_to\\_Baghdadi-EN.pdf](https://rissc.jo/wp-content/uploads/2019/04/Letter_to_Baghdadi-EN.pdf) (pridobljeno 5. 10. 2022).
- Polanz, Carsten.** 2010. Die Kairoer Erklärung der Menschenrechte im Islam. Vortrag zum IGF-M-Seminar „20 Jahre Kairoer Erklärung der Menschenrechte im Islam“ am 11. September 2010 in Frankfurt am Main. Internationale Gesellschaft für Menschenrechte. 11. 9. <https://www.igfm.de/die-kairoer-erklaerung-der-menschenrechte-im-islam/> (pridobljeno 1. 6. 2023).
- Rafiq, Aayesha.** 2014. Child Custody in Classical Islamic Law and Laws of Contemporary Muslim World. *International Journal of Humanities and Social Science* 4, št. 5: 267–277. [https://www.ijhssnet.com/view.php?u=http://www.ijhssnet.com/journals/Vol\\_4\\_No\\_5\\_March\\_2014/29.pdf](https://www.ijhssnet.com/view.php?u=http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_4_No_5_March_2014/29.pdf) (pridobljeno 1. 6. 2023).
- Roy, Olivier.** 2006. *Der islamische Weg nach Westen: Globalisierung, Entwurzelung, Radikalisierung.* München: RM Buch und Medien.
- UN Assistance Mission for Iraq (UNAMI) Report.** 2016. A Call for Accountability and Protection: Yazidi Survivors of Atrocities Committed by ISIL. The Office of the High Commissioner for Human Rights. 12. 8. [https://www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/UNAMIRreport12Aug2016\\_en.pdf](https://www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/UNAMIRreport12Aug2016_en.pdf) (pridobljeno 10. 3. 2021).
- UN Security Council Report.** 2016. »They came to destroy«: ISIS Crimes Against the Yazidis. UN Security Council. 15. 6. [https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/A\\_HRC\\_32\\_CRP.2\\_en.pdf](https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/A_HRC_32_CRP.2_en.pdf) (pridobljeno 10. 3. 2021).
- Watt, William Montgomery, in Alford Tolbert Welch.** 1980. *Der Islam: Mohammed und die Frühzeit, Islamisches Recht, Religiöses Leben.* Stuttgart: Kohlhammer.
- Wiktorowicz, Quintan.** 2006. Anatomy of the Salafi Movement. *Studies in Conflict and Terrorism* 29, št. 3:207–239.